

Bijzonder gebundeld

Na de schaalvergroting houdt het christelijk beroepsonderwijs en educatie recht en reden van bestaan; het is echter nodig het levensbeschouwelijke profiel te versterken. De Vereniging Christelijk Beroepsonderwijs en Educatie wil daartoe prioriteit geven aan drie activiteiten: toerusting van colleges van bestuur van de onderwijsinstellingen op het onderwerp identiteitsprofilering, het organiseren van overleg over de invulling van de zogenoemde vrije ruimte en de eigen invulling van eindtermen en het toerusten van scholen en docenten op het gebied van de waardeoverdracht.

Het onderwijs, dat thans behoort tot de categorie van Beroepsonderwijs en Volwassenen-educatie – de afkorting BVE is nog niet echt ingeburgerd – heeft met name in het bijna voorbijge decennium een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt.

De operatie Sectorvorming en Vernieuwing Middelbaar beroepsonderwijs – afgekort SVM – hergroepeerde (vanaf 1990) vooral het middelbaar beroepsonderwijs en het kort-middelbaar beroepsonderwijs. Vóór 1990 betrof het hier zo'n 500 zelfstandige scholen. Twee jaar later was dit aantal door fusies teruggebracht tot 140.

In het najaar van 1996 is de Wet Edu-

catie en Beroepsonderwijs van kracht geworden, waaraan parallel de vorming van de Regionale Opleidingen Centra (ROC's) plaatsvond. Binnen twee jaar zijn nagenoeg alle instellingen voor middelbaar beroepsonderwijs, het leerlingwezen, het vormingswerk, het volwassenenonderwijs en voor educatie ondergebracht in 46 grootschalige ROC's, 13 vakinstellingen en 2 zogeheten 'laatste instellingen

J.J. Esmeijer

van een bepaalde denominatie'. Het is de bedoeling dat de instellingen zo beter het onderwijs op maat voor de individuele deelnemer kunnen verzorgen, waardoor er minder ongekwalificeerde schoolverlaters zullen zijn en de instellingen een betere aansluiting kunnen verzorgen van de deelnemer op de ar-

De vereniging Christelijk Beroepsonderwijs en Educatie

De Vereniging Christelijk Beroepsonderwijs en Educatie is in april 1996 notarieel opgericht en heeft zich op 20 januari 1997 publiekelijk gepresenteerd door middel van een bijeenkomst in het Perscentrum Nieuwspoor te Den Haag. De Vereniging, die als werknaam Federatie Christelijk BVE heeft, telt totaal dertien instellingen voor beroepsonderwijs en educatie als lid. Dat zijn acht christelijke Regionale Opleidingen Centra (ROC's), twee algemene ROC's waarbinnen een organisatorische eenheid met een christelijke identiteit, twee vakinstellingen met een christelijke grondslag en een unieke categoriale instelling.

Deze instellingen, die in totaal onderwijs verzorgen voor ruim 60.000 deelnemers, hebben de federatieve samenwerking willen aangaan en hebben zich daarmee "bijzonder gebundeld" om de identiteit van het christelijk beroepsonderwijs te (her)profilieren en te versterken. Daarnaast willen deze instellingen actief bijdragen aan het publieke debat over normen en waarden, uitgaande van het christelijk sociale erfgoed.

heidsmarkt. Deze bestuurlijk versterkte instellingen zullen zo een belangrijker rol gaan spelen (naast de arbeidsvoorziening) in de sociaal-economische infrastructuur van ons land en van de eigen regio.

Dit zijn operaties geweest, die in de Nederlandse onderwijsgeschiedenis hun weerga niet kennen. Dit geldt des te meer als gelet wordt op de gelijktijdige grote inhoudelijke veranderingen: de autonomie-vergroting op het gebied van de financiering door de lumpsum-bekostiging, op het gebied van het personeelsbeleid, van de huisvesting en niet in het minst de integratie van verschillende onderwijs-typen en culturen, enzovoort.

Opmerkelijk bij deze hervormingen is echter, dat de maatschappelijke en politieke aandacht veel minder groot is, dan die bij soortgelijke operaties in andere sectoren van het onderwijs. Deze aandacht lijkt omgekeerd evenredig met de grote betekenis van de sector BVE voor de samenleving als geheel en meer in het bijzonder voor het bedrijfsleven.

Deze veranderingen hebben grote gevolgen voor de onderwijskaart van Nederland. Niet alleen de grootte en de vormen zijn veranderd, ook de denominaties hebben bij die operaties onder druk gestaan en laten een gewijzigd palet zien.

De algemene denominatie is het meest vertegenwoordigd. De openbare denominatie is daarin opgegaan. De rooms-katholieke denominatie in vooral de provincies Brabant en Limburg komt voor in combinatie-instellingen met ook een andere denominatie, meestal de algemeen bijzondere. Dat geldt ook voor sommige voormalige protestants-christelijke instellingen. Niettemin zijn op de kaart een aantal christelijke instellingen toch helder aanwezig gebleven.

In het artikel van prof. dr. H.M. Vroom¹ dat eerder in deze artikelenreeks verscheen, noemde hij het identiteits-relevatie-dilemma. Dat was vaak het dilemma in de fusieprocessen van de afgelopen jaren: tot hoever kan een christelijke instelling gaan in een fusieproces met een algemene instelling,

zonder aan identiteit in te boeten of anders gezegd: kan in zo'n samenwerking blijvend sprake zijn van een voluit geprofileerde, veelal levensbeschouwelijke identiteit. In die afweging hebben veel instellingen gekozen voor het behoud van de denominatie in een eigen bestuurlijke structuur, hetgeen soms leidde tot onorthodoxe, bovenregionale fusieclusters.

Nieuwe kansen

Christelijk beroepsonderwijs en volwasseneneducatie is in onze tijd geen vanzelfsprekendheid. De betrokken instellingen zijn zich ervan bewust, dat christelijk beroepsonderwijs ook in de ons omringende landen een zeldzaam verschijnsel is. De betrokken instellingen beschouwen het christelijke beroepsonderwijs dan ook vooral als cultureel- en ideologisch erfgoed, dat naar hun overtuiging ook nu en in de toekomst waardevol en waardenvol zal blijken te zijn.

Deze overtuiging hangt niet samen met een hang naar traditie of onberedeneerd conservatisme. De betrokken instellingen zien in de periode na de schaalvergroting, voldoende bestaansredenen en nieuwe kansen en perspectieven voor een eigentijdse vormgeving van christelijk beroepsonderwijs en educatie. De instellingen die gekozen hebben voor behoud van het christelijk beroepsonderwijs in meestal een eigen bestuurlijke structuur, hebben de krachten willen bundelen en de nieuwe kansen willen creëren onder meer door zich te verenigen in de Federatie Christelijk BVE. Zie voor nadere informatie over de Federatie het aparte kader op pagina 67.

Pluriform

De missie die de Federatie heeft is: be-

houd en versterking van het levensbeschouwelijke profiel van de christelijke BVE-instellingen. Duidelijk is al dat deze BVE-instellingen onderling sterk verschillen in grootte, ontstaansgeschiedenis, complexiteit en spreiding over een regio.

Het ROC Albeda College in Rotterdam en omstreken werkt in een geheel andere context, dan het ROC Friese Poort in Friesland. Zo is ook het verschil tussen het CIBAP (de schildersvakschool) in Zwolle en het doveninstituut Effatha te Zoetermeer enorm. Daarom kon het binnen de Federatie Christelijk BVE geen doel zijn om de instellingen meer op elkaar te laten lijken, ook niet in de vormgeving van de levensbeschouwelijke dimensie. Het gaat om een profiel in meervoud, een eenheid in verscheidenheid. Het zal duidelijk zijn dat het vraagstuk van christelijke organisaties in een pluriforme samenleving, dat in het artikel van professor Vroom centraal staat, natuurlijk voor de christelijke instellingen in het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie actuele betekenis heeft. Enkele punten uit de onderwijspraktijk kunnen dit illustreren.

Praktijk van alledag

Onze christelijke BVE-instellingen kennen een grote pluriformiteit in schoolbevolking. Dat geldt zowel voor de medewerkers als voor de deelnemers. De enorme schaalvergroting van onze instellingen maakt het probleem van de pluriformiteit niet eenvoudiger. Voorheen waren de scholen kleiner en de opvattingen liepen minder ver uiteen. Met andere woorden: de interne pluriformiteit was doorgaans kleiner.

Binnen de huidige ROC's nemen duizenden jonge mensen en volwassenen deel aan het onderwijs, dat verzorgd

wordt door honderden medewerkers. De keuze voor de school wordt in de meeste gevallen niet meer in hoofdzaak bepaald door de identiteit. Het toelatingsbeleid is veelal ook ruimhartiger. Daarbij komt dat in veel regio's nauwelijks meer iets te kiezen valt voor deelnemers, omdat door fusies één, hooguit twee ROC's zijn ontstaan. Bovendien maakt de wet- en regelgeving het ook niet bepaald gemakkelijk om de verschillen in identiteit binnen een instelling te handhaven. Binnen de ROC's is bijvoorbeeld in beginsel sprake van één personeelsbestand.

Dit probleem wordt in de komende jaren versterkt door een groot tekort aan bekwame en toegeruste leraren en andere functies die in het BVE nodig zijn. Dat betreft zowel de bekwaamheid op het gebied van de onderwijsvernieuwing in het BVE, het kunnen begeleiden van onderwijsdeelnemers bij het leren in plaats van de meer traditionele kennisoverdracht, als ook de tekorten die ontstaan als gevolg van onvoldoende belangstelling van aspirant-do-

centen voor de sector BVE. Dat probleem is nog groter waar het betreft leraren die instemmen met de missie van onze instellingen en daaraan actief willen en kunnen bijdragen.

Tussen de verschillende sectoren binnen één ROC bestaan soms aanzienlijke verschillen; bij de sector dienstverlening en gezondheidszorg is de levensbeschouwelijke identiteit soms levendig aanwezig, terwijl dit bij de economische en technische sectoren moeilijk herkenbaar is. Ook hier kan niet te gemakkelijk gegeneraliseerd worden. Elk van de afdelingen, sectoren, *units*, divisies e.d., hebben een eigen sfeer, die mede wordt bepaald door de aansluiting op het verwante segment van het afnemend bedrijfsleven, waarvoor wordt opgeleid (bouw, horeca, handel bijvoorbeeld).

Stages bij bedrijven en instellingen maken deel uit van het leerplan. Dit 'leren in de praktijk' is voor de beroepsopleidingen een wezenlijk onderdeel. De betekenis hiervan neemt alleen maar

Tijdens een beroepsopleiding worden niet slechts kennis overgedragen en vaardigheden opgedaan. (foto Bart Versteeg)

toe en een deel van de totale studietijd zal in toenemende mate in de praktijk worden doorgebracht.

Hier doet zich het probleem voor hoe de onderwijsinstelling in levensbeschouwelijk opzicht omgaat met deze beroepspraktijkvorming buiten de instelling. De instelling heeft nagenoeg geen vat op de wijze waarop binnen zo'n stage omgegaan wordt met zingevingsvraagstukken.

Deze vele vragen moeten in de eerste plaats binnen elk ROC zelf worden beantwoord. In federatief verband kunnen we elkaar terzijde staan met het zoeken naar oplossingen en het doorgeven van voorbeelden van *'good practice'*.

Profielversterking

De Federatie heeft zich vooral de herprofilering en versterking van het christelijk beroepsonderwijs in het algemeen en die van de aangesloten instellingen in het bijzonder, tot doel gesteld. Het christelijk beroepsonderwijs heeft niet alleen 'Recht' maar vooral ook 'Reden'² van bestaan, wanneer de instellingen er ook metterdaad in slagen dat levensbeschouwelijke profiel te versterken. Dat is nodig. Uit het feit dat de Federatie spreekt in een soort vergrotende trap over "versterking" van het profiel, moge blijken dat de leden-instellingen niet tevreden zijn met de wijze waarop in de statuten de grondslag zorgvuldig is beschreven maar dat zij ook de praktijk van alledag waarin dat gestalte krijgt willen vernieuwen en versterken. Hiervoor is al aangegeven dat die praktijk vaak sterker is dan de leer van het onderwijs op levensbeschouwelijke grondslag.³

Die grondslag, het fundament, is net als bij een bouwwerk voor voorbijgangers niet het meest in het oog springende deel van de constructie. Maar het fun-

dament draagt wel het functionele gebouw, waarin en waaraan de instellingen werken.

De instellingen voelen zich toch dikwijls verlegen met de vraag, waaraan "men" precies kan merken, dat een instelling er een is met een christelijke grondslag. Bekende uitingen daarvan zijn de dagopeningen, weekopeningen en -sluitingen, vieringen, godsdiensten. Maar ook kan gewezen worden op het benoemingenbeleid, een schoolpastoraat, gebedsgroepen, stiltecentra, het organiseren van bezinningsdagen, vormingsweken, projecten en acties of het vormen van een koor of gospelgroep. Al deze zaken zijn heel belangrijk. Deze genoemde vormen van identiteitsbeleid zijn tenminste concreet waarneembaar, óók in hun afwezigheid!

Gewoon bijzonder

Moeilijker wordt het als verwezen wordt naar het streven van instellingen om iets van het Bijbelse "zuurdesem" te laten proeven in de omgang met elkaar, in de stijl van leiding geven, in de begeleiding van onderwijsdeelnemers, in de beoordeling van resultaten, in het organiseren van de medezeggenschap, in het scheppen van kansen en herkansingen, in het bijzonder voor de zwakken. Terwijl juist hier de kansen liggen om het bijzondere gewoon te laten zijn. Barmhartigheid, genade, naastenliefde, talenten, rentmeesterschap en de uniciteit van elk mens als beelddrager van God behoren kernbegrippen te zijn van christelijk onderwijs, ook in de BVE-sector.

Deze "zondagse begrippen" dienen werkzaam te zijn in de alledaagse schoolpraktijk. Op dit punt willen de instellingen de verlegenheid overwinnen. Zonder overdreven pretenties wil-

len zij een omgeving creëren, waarin mensen kunnen gedijen.

In deze sector zijn de meeste deelnemers tussen de 16 en 20 jaar. Niet zelden wordt beweerd, dat deze categorie deelnemers geen behoefte meer heeft aan levensbeschouwelijk onderwijs. Daarbij wordt er gemakkelijk aan voorbijgegaan, dat juist in de leeftijdsvase van 16 tot 20 keuzes worden gemaakt in politiek, maatschappelijk en religieus opzicht. Relaties die dan worden aangegaan hebben vaak een duurzame betekenis. Bestendige voorkeuren in smaak en in ethische zin worden juist in deze leeftijdsvase gevormd. In zo'n fase van het leven moeten jongeren en jong-volwassenen kunnen rekenen op de dagelijkse nabijheid van mensen, met ideeën, houdingen en gedrag, waarmee zij zich kunnen identificeren.

Beleidsprogramma

De Federatie-instellingen hebben eind 1996 een beleids- en activiteitenprogramma¹ van de Federatie vastgesteld om aan dat bijzondere actief inhoud te geven. In het programma zijn totaal veertien acties genoemd om de doelen te bereiken.

Drie activiteiten hebben prioriteit gekregen:

1. Ten eerste de toerusting van de colleges van bestuur op het onderwerp identiteitsprofilering. Aan het beleidsvoerende vermogen van het leidinggevend kader worden steeds hogere eisen gesteld.

De Federatie wil een ontmoetings- en

oefenwerkplaats zijn voor het management van de christelijke instellingen om visies en ambities op het gebied van beroepsonderwijs en educatie vanuit een evangelische inspiratie te ontwikkelen ten aanzien van de vraag welke visie het management heeft op de doorwerking van de grondslag op de totale onderwijsorganisatie binnen de eigen instelling. Er moeten heldere ant-

---

**Integratieve
identiteit komt
voort uit de
opvatting dat
levensbeschouwelijke
vorming niet alleen
de taak is van
docenten
godsdienst en
maatschappijleer.**

---

woorden worden geformuleerd binnen de nieuwe constellatie. Een vrijwillige vorm van intervisie zou de functie moeten krijgen van stimulering en kan door middel van een soort "schering en inslag" de deelnemende instellingen verder helpen.

Jaarlijks belegt de Federatie een identiteitsconferentie waar deze onderwerpen aan de orde zijn. Een en ander kan een onderdeel zijn van een aanvulling op het stelsel van kwaliteitszorg, dat iedere instelling volgens de wet moet hebben. Identiteit kan zo een kwaliteitskenmerk zijn van de BVE-instellingen, die lid zijn van de Federatie.

2. Een tweede prioriteit is het organiseren van overleg over de eigen invulling van de zogenoemde vrije ruimte waarin godsdienstige en levensbeschouwelijke vorming wordt verzorgd en de eigen invulling van de eindtermen op het vlak van de maatschappelijke en culturele kwalificaties. Hiervoor worden docenten en leerplanontwikkelaars bij elkaar gebracht om concrete producten te leveren, die gebruikt kunnen worden binnen de nieuwe kwalificatiestructuur. Bij die eigen invulling wordt aandacht

besteed aan beroepsethiek. Deelnemers aan ons onderwijs moeten niet vreemd aankijken tegen het bestaan van ethische codes in bedrijven en instellingen. Integendeel, zij moeten er vertrouwd mee zijn, er naar leren vragen en eventueel een bijdrage kunnen leveren aan de totstandkoming ervan.

Deze vorm van integratieve identiteit komt voort uit de opvatting dat de levensbeschouwelijke vorming niet alleen de taak is van de docenten godsdienst en maatschappijleer. Ook de docenten in de zogenaamde beroepsgerichte vakken dragen waarden en normen over.

3. Onderwijs is nooit waardenvrij. Het gaat bij waardenoverdracht niet om het overdragen van vanzelfsprekendheden. Waarden moeten geleerd en beleefd worden. Het expliciteren van de in de leerstof aanwezige waarden is een opgave voor alle docenten. Al was het maar om onbewuste indoctrinatie te vermijden. Daarom is het toerusten en scholen van nieuwe en zittende docenten een derde prioriteit die door de Federatie zal worden aangepakt. Dat is even hard nodig als bijscholing op het gebied van nieuwe technologie, het gebruik van de pc of de methodiek van het studiehuis.

Tot slot

Tijdens een beroepsopleiding worden niet slechts kennis overgedragen en vaardigheden opgedaan. De cultuur van de school wordt meegenomen bij de vorming en ontplooiing van individuele personen. Hun levensverhaal wordt in die periode beïnvloed.

Een omgeving waarin geborgenheid en uitdaging in een goede verhouding aanwezig zijn, kan voor jonge aspirant-beroepsbeoefenaars van doorslaggevende

betekenis zijn bij het vinden van een levenshouding.

De instellingen voor christelijk beroeps- onderwijs en educatie willen zo'n omgeving bieden. Ouders en deelnemers zelf moeten daarvoor kunnen kiezen.

In onze ogen vormt in de oriëntatie op zingeving van beroep en leven het Evangelie een onuitputtelijke inspiratiebron. De instellingen die lid zijn van de Federatie vinden deze bron zo belangrijk, dat zij zich als christelijk beroeps- onderwijs en educatie willen blijven aanbieden op de Nederlandse onderwijsmarkt. Met al hun verworvenheden, maar ook met een nieuwe eigentijdse aanpak: soms onorthodox, onconventioneel, misschien zelfs controversieel. ***

J.J. Esmeijer is secretaris van de Vereniging Christelijk Beroeps- onderwijs en Educatie

Noten

1. Prof. Dr. H.M. Vroom, 'Tegen de stroom in', in CDV 9/97.
2. *Recht en Reden*, bundel van de werkgroep identiteit mbo, desgewenst op te vragen bij het secretariaat van de Federatie Christelijk BVE, tel. 070-3481253.
3. Zie het boek *Identiteit en verzuijing* van prof. dr. J. Dronkers.
4. *Bijzonder Gehandeld* van de Federatie Christelijk BVE, desgewenst op te vragen bij het secretariaat van de Federatie, tel. 070-3481253.

Eerder verschenen in de serie over Christelijke organisaties van prof. dr. H. M. Vroom ('Tegen de stroom in' in CDV 9/97, pagina 417 e.v.), drs. T.S. Boer ('De eigenheid van christelijke zorginstellingen' in CDV 10/97, pagina 543 e.v.) en C. van der Knaap ('Herkenbaarheid met eigen waarden en normen' in CDV 10/97, pagina 538 e.v.)